Лілія Зволь,
здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності А6 Спеціальна освіта
Житомирського державного університету імені Івана Франка

Ганна Хворова,
кандидатка педагогічних наук, доцентка,
доцентка кафедри психології, логопедії та інклюзивної освіти
Житомирського державного університету імені Івана Франка

ФОРМУВАННЯ ІНТОНАЦІЙНОЇ СТОРОНИ МОВЛЕННЯ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З ПОРУШЕННЯМИ МОВЛЕННЯ

Коли дитина говорить, важливим є не лише те, які слова вона добирає, а й те, як вона їх вимовляє – з яким настроєм, де робить паузи, як підвищує чи знижує голос. Усі ці нюанси утворюють інтонацію, яка робить мовлення живим і зрозумілим. Проте у дошкільників із порушеннями мовлення все відбувається інакше: їхнє мовлення часто звучить рівно, монотонно й невиразно. Через це оточуючим буває важко зрозуміти емоції дитини, а сам процес спілкування суттєво ускладнюється.

Мета цих тез полягає в тому, щоб розібратися, чому виникають такі труднощі і як саме логопеди працюють над розвитком інтонаційної виразності в садочку.

Якщо розвиток іде без відхилень, діти починають відчувати інтонацію дуже рано. Вони швидко вловлюють, де мама говорить лагідно, де запитує, а де сердиться, і намагаються наслідувати це у власних іграх [1, с. 45]. Зовсім інакша картина спостерігається при загальному недорозвитку мовлення. Як зазначає Л. Трофименко, у таких дітей страждають самі основи слухового сприймання: вони гірше концентруються на звуках, швидше втомлюються, а їхня слухова пам'ять просто не встигає втримати довгий ритмічний малюнок [2, с. 62]. До того ж додаються труднощі з диханням і м'язами обличчя, через що дитині фізично важко керувати власним голосом.

На практиці це помітно щодня. Скажімо, під час переказу казки дитина не може передати переляк зайчика чи хитрість лисички – її голос залишається однаковим для всіх персонажів. Їй важко виділити голосом головне слово в реченні або правильно зінтонувати запитання [2, с. 65].

Закордонні колеги теж звертають увагу на цю проблему. Вони підкреслюють, що діти із порушеннями звуковимови гірше розрізняють тонкі акустичні відтінки в чужому мовленні, а це напряму гальмує їхню загальну мовленнєву підготовку до школи [3, с. 646]. Саме тому у світі зараз активно радять поєднувати роботу над звуками із вправами на слухове сприймання [4, с. 3780].

Сама ж логопедична робота будується поступово. Логопеди не починають одразу з віршів чи довгих речень. Спочатку дитина вчиться просто розрізняти висоту й силу голосу на простих звуках, слухати своє дихання, ловити ритм [2, с. 68]. Програма Л. Трофименко пропонує рухатися від найпростіших звуконаслідувань до складніших інтонаційних

завдань, коли малюк уже свідомо пробує передати радість, сум чи здивування [2, с. 70–72].

Звісно, найкраще все це вдається в грі. Л. Загородня і Т. Мар'єва справедливо наголошують, що через дидактичні та театралізовані ігри діти входять у мовленнєвий процес без жодного тиску [1, с. 95]. Коли дитина перевтілюється у казкового героя, вона навіть не помічає, як починає вимовляти фрази і з питальною, і з окличною інтонацією.

Отже, інтонація — це не просто «прикраса» мовлення, а його живе серце й місток до порозуміння. Робота над її розвитком вимагає від логопеда не лише системних вправ чи дихальної гімнастики, а й чутливості та щирої гри. Коли дитина вчиться відчувати й передавати відтінки голосу, вона отримує не просто правильно побудовану фразу, а можливість бути почутою, зрозумілою та впевненою серед однолітків.

ЛІТЕРАТУРА

1. Загородня Л. Формування звукової культури мовлення в дітей 5-го року життя з фонетико-фонематичним недорозвитком мовлення засобом дидактичної гри / Л. Загородня, Т. Мар'єва. *Preschool Education: Global Trends*. 2022. № 2. С. 94–122. URL: https://doi.org/10.31470/2786-703x-2022-2-94-122 (дата звернення: 09.10.2026).

2. Трофименко Л. Корекційне навчання з розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку із ЗНМ: програмно-методичний комплекс / Л. Трофименко. Київ: Актуальна освіта, 2013. 108 с.

3. Brosseau-Lapré F. Implementing speech perception and phonological awareness intervention for children with speech sound disorders / F. Brosseau-Lapré, E. Roepke. *Language, Speech, and Hearing Services in Schools*. 2022. Vol. 53, № 3. P. 646–658. URL: https://doi.org/10.1044/2022_LSHSS-21-00117 (date of access: 09.10.2026).

4. Hearnshaw S. Speech perception skills of children with speech sound disorders: a systematic review and meta-analysis / S. Hearnshaw, E. Baker, N. Munro. *Journal of Speech, Language, and Hearing Research*. 2019. Vol. 62, № 10. P. 3771–3789.